

Чурапчыга күн тахсар!

САҢА ОЛОХ

124

100 ЛЕТ
ЯССР
1922-2022

Чурапчы улуунун хаһыата

От ыйын 29 күнэ, 2022 сыл, бэтинсэ

№ 29 (11855)

стр. 2

ОТ ЫЙЫН 25 КҮНЭ – РФ СИЛИЭСТИЙЭЛИИР УОРГАННАРЫН ҮЛЭХИТТЭРИН КҮНЭ

Егор Местников:
Биһиги юстицияны ордук
ыарахан дьыалалары
силиэстийэлиир

КЭПСИЭХПИН БАБАРАБЫН

Абабыт үтүө киһи этэ

стр. 4

ЛИТЭРЭТИИРЭ МУННУГА

Паром

стр. 6

стр. 2

УЛУУС БАҢЫЛЫГА УКРАИНАҒА СПЕЦОПЕРАЦИЯ КЫТТЫЫЛААҒА ЭРИК УШНИЦКАЙЫ КЫТАРЫ КӨРҮСТЭ

ТЭТТИК СОНУНАР

Чурапчытаабы ГИВДД: Көлөнү бырааба суох ыгыты иһин буруйдуур сокуон кытаатта

От ыйын 25 күнүгэр дээрэ көлөнү бырааба суох ыгыты иһин административнай эрэ эһиэтигэ көрүлүр. Бырааба суох киһи хасыһын түбэспиттэн тутулууга суох бастакытын түбэспит курдук ыстарааттанара. Оттон быраабын былытан баран ыгыта сылдыар киһиэхэ 15 суужа, ыстараан эбэтэр булгуччулаах үлэ анаанара.

Аны, көлөнү бырааба суох ыгыты иһин буруйдуур сокуон кытаатта. Бэрсидьин Владимир Путин иһин баттаан, тустаах сокуоннар олоххо киирдилэр. Ол быһылынан, көлөнү бырааба суох ыгыты иһин иккистэн түбэспит уонна ыстарааттамыт дьонго холубунай дьыала тэрһиэхтэрин, көлөлөрүн былынахтарын уонна хаайыгыта мытыахтарын соп.

Буруйданааччы административнай ирдэбинигэ 150-250 тыһ. солк. харчыны төлүүргэ, 360 чааска дээрэ булгуччулаах үлэ эбэтэр биһир сылга хаайыгыта барарга ууруллуохтаах. Эскеһүтүн буруйданааччы урут бырааба суох ыгыты иһин хаайы сах сууттаммыт буолуорун, ыстарааба - 200-300 тыһ., хаайылар болдьоҕо - 2 сылга тийэ буолуо.

Чурапчы булчуттара улахан булка көнүл сылдыар кыах иһин сэрэбинэй тардыахтара

Чурапчы улуунун булчуттара быһыл күһүн туһааһа, "кыдыаһа" ким бултуурун, сөөк туурудаах тыага көнүлүк сылдыарын аһаастык мытыллар сэрэбинэйгэ, аһаастык ыйын 2 күнүгэр Чурапчы иһинигэ "Бостур Уус" стадионугар эһиэ күнэ 15 чаастан быһаарыахтара. Тэрэһин түмүгүн 56 байа иһааах булчут бултуурга көнүл ылар кыахтааһа.

Чурапчы булчуттара урукку сылларга туһааһа, тыааһыны бултуур лиценсийэлэри биһирээдэлэрин түгүтэр буолаахтарына, аһаастык сылдыар мунууах кэппиттэн сэрэбинэй ыларга быһаарыммытара, улуус эр дьонуттан састааптаах хамыһыла тэрһиһитэ. Күһүн бултуур бадалаахтар үөстэн-тыаһтан хото кэлэн, Чурапчытаабы аһаастык харыстабылын иниспексийэлэтигэр бэс ыйын 1-тан 30 күнүгэр дээрэ бултуур биллэртэрин уочаракка суруттарбытара.

Барыта холбоон 795 булчут тайаһа, туртаска, тыааһыны күһүн бултуур бадалааһын биллэртитэ. Мунууах сэрэбинэй үгэсэ кубулуйан сылын аһаастык мытыллар күһүнүгэ. Бултуурга көнүлү ылы барыта аһаастык, булчуттар харахтарын оротугар аһааста эр дьонго улахан биһирэбинэй ыла.

«Азия оҕолоро» ооньууларга Чурапчыттан уон ыспарсымыан кыттыаҕа

Норуоттар икки ардыларынааһы VII-с «Азия оҕолоро» уелоорт ооньууларга Саха сириттэн 120-тэн таһа, ол иһингэр Чурапчы улууттан уон ыспарсымыан кыттыаҕа. Киһилэри 50 тириһээр арыалылар. Сүүмэрдэммит хамаанда чэппиэртэн күрэхтэлэр.

Саһаан эттэххэ, ооньуулар от ыйын 27 күнүттэн аһаастык ыйын 8 күнүгэр Владивосток куоракка ытылаллар. Манна 26 дойдуттан 1 650 ыспарсымыан кыттыаҕа. Ооньууларга барыта уелоорт 19 күрүнэр күрэхтэллэр буолуохтара. Саха сирэ 18 күрүнэ кыттыыны ытыаҕа.

Чурапчыга күн-дьыл туруга

От ыйын 29 күнэ
БЭЗТИНСЭ

+33

+16

От ыйын 30 күнэ
СУБУОТА

+33

+17

От ыйын 31 күнэ
БАСКЫҤААНҤА

+30

+18

Аһаастык ыйын 1 күнэ
БЭНИДИЭНҤЫК

+30

+19

Аһаастык ыйын 2 күнэ
ОПТУОРОНҤЫК

+23

+18

УЛУУСКА – БУ КҮННЭРГЭ

Украина ЛНР уонна ДНР өрөспүүбүлүкэлэригэр билигин спецоперацияба Саха сириттэн үгүс саллаат хангыраагынан, бэйэлэрин баҕа өттүлэринэн сулууспалымы сылдыбаллар.

Улуус баһылыга Степан Саргыдаев, абыл хонуктаабыта спецоперацияттан дойдутугар уопускаҕа кэлбит хангыраагынан сулууспалымы сылдыар, 19 саастаах, Арасыыһа сэттисиниэһэх күүстэрини вехота войскатын младшай сержантын, Чурапчы юбилейин “Чаран” түөлбө олохтоохторо Руслан уонна Татьяна Ушницкайдар төрөппүт улахан уолларын Эрик Ушницкайы миирэн ылан, бэйэтин үлэнир кэбинэтигэр көрүстэ. Корсүһүү кэмнэр салла-

УЛУУС БАҔЫЛЫГА УКРАИНАҒА СПЕЦОПЕРАЦИЯ КЫТТЫЫЛААҒА ЭРИК УШНИЦКАЙЫ КЫТАРЫ КӨРҮСТЭ

ат Эрик Ушницкай аармыйаҕа барыан иһинэ Чурапчытаабы аграрнай-техническэй колледжа сыбаарсык идэтигэр үөрэммитин, аармыйаҕа срочнай сулууста кэниттэн, байыаннай идэлээх буолаары, саагы икки сылга хангыраах баттаспытын, онтон кэлин Украинаҕа утарыллан, бөйбүой сорууда кэмнэр снаряд оскуолагыттан баһырбытын кэпсэтэ. “Ийэ сүрүбэ – уолугар” диин мээһэбэ эппэттэр. Ушницкайдар дыа кэргэн ийэлэрэ Татьяна Мироновна: “Иһиниттэн снаряд оскуолагын хостуулара буоллар”, - диин билигин баҕа саллаат эгэ. Ыла аҕата Руслан Ушницкай иһиникитин бу маанык

байыаннай дыһымы кыттыылаахтары улуус дыһалтатын өттүтэн ойсон, олохторун онгостоллоругар аһаан, сир участкаын биэрэллэрэ буоллар диин этии киһилэрэ. Степан Анатольевич барытын болҕойон иһиттэ уонна улууспутугар аһа бастаан Украинаҕа этэһигэ сулууспалаан эргиллибит саллаат төрөппүттэригэр улуус дыһалтатын аатыттан махтал суругу, онтон Эриккэ доруобуйатын чөлүгэр түһүрүөн эмтэригэр аһаан 50 тыһ. суумалаах сэртипикээти туттарда.

Сэмэн ЖЕНДРИНСКЭЙ.

БЫҔА БИЭРИИ

Кылаабынай быраас ревакцинацияны ылар наадалаабын эттэ

От ыйын 25 күнүгэр улуустаабы кини баһыһа кылаабынай бырааһа Артем Михайлович Ксенофонов «Сага олох» телеграм-каналлар быһа биэрэһигэ тахсан, үлэтин туһунан кэпсэтэ уонна олохтоохтор ыһытыыларыгар хоруйдаата.

Чурапчыга от ыйын 25 күнүгэр туругунан стационарга 2 киһи, тастан 4 киһи эмтэнэр. Уопсайа 3822 мадымы бэлэтэммит, 3758 киһи үтүөрбүт (97%), олохтон туораабыта - 58. Вакцинаны 9392 киһи ылбыт, ити былаантан 87%-на. Күһүн ыарыы күөдүһүөн сөгтөөдүгүн ревакцинацияны ылар наадалаабын эттэ.

Маны таһынан сага баһыһа тутуутун туһунан: «Билэриг күүрдүк Чурапчыга баһыһабыт иккис учурагын тутуута бара турар, графигынан сонго баран иһэлэр. Тутууну өрөспүүбүлүкэттэн усунна баһылык Степан Анатольевич кэргэн көрөллөр, хонтуруоллуулар. Быһыл баһыһабыт куорпуһун тас өттө барыта бүтүөхтээх. Эһини иһинээһи үлэтэ садаланыахтаах. Уопсайа 3800-тэн таһа квадратнай метригэрээх буолар. Маныаха диири араас сирдэригэр көрдөрө сылдыбыт буолаһытына, барыта биир сиргэ баар буолуохтаах», - диин эттэ.

Эдуард МАКАРОВ.

Мындаҕаайылыыр суолга өрөмүөн үлэтин көрдүлэр

СӨ «Управавтодор» тэрилтэ «Куттала суох, хаачыстыбалаах суол» национальной бырайыагынан Мындаҕаайылыыр суолга 12,8 килэмэтир уһуннаах өрөмүөн үлэтин бэрэбиэркэлээтэ.

СӨ Массыына суолларын салаататын генеральнай дирэктэрин солбуйааччы Семен Сметаннин:

«Эбийиэктэ былаан баһыһа тынан балаан мыйын 30 күнүгэр диири үлэниэхтээхтэр. Билигин графигынан үлэни сылдыбаллар. Бастагы 5 килэмэтирдээх эбийиэктэ сирин үлэтин кутан бүтэрэнэр, суол таһаһын куталларыгар булкадаһытын сонгоһо сылдыабыт.

Икки участкакка 12 самосвал, 2 эскаватор, 2 бульдозер, 2 погрузчик уонна кыра тизхиныкэлэр үлэни сылдыал-

лар. Үбүлээһинэ 50 бырыһана Суол пуондатыттан, 50 бырыһана федеральнай бүүдүүттэн көрүлэр», - диин эттэ.

Эдуард Макаров.

КЭПСИЭХПИН БАБАРАБЫН

АБАБЫТ ҮТҮӨ КИҢИ ЭТЭ

Жириллин Михаил Капитонович төрөөбүтэ 100 сылыгар/

Абабыт, эһэбит, хос эһэбит, тыыл бэтэрээнэ Михаил Капитонович Кириллин 1922 сэл от ыйын 29 күнүгэр Боотуруускай улуунун Хадаар нэһилиэгэр төрөөбүтэ. Абага Капитон Николаевич, ийэтэ Анна Инокентьевна дэтэн этилэр.

Мэхэччэ Чакырга, Дирингэ үөрөһөн, 1940 сыллаахха сэттэ кылааһы бүтэрбитэ. Нонүө сылыгар Аба дойду сэриигэ садаланар. Алтынныаа колхуонугар хонуга үлэһин сылыгар улуу Чакыр сельсэбиэтин сэкирэтээринэн талан кэбиһэллэр. Ити олорон 1941-1943 сс. Чакыр нэһилиэгиттэн сэриигэ, тыыл үлэтигэр ыгырыллан барбыт дьон испиһэктэрин оморбута. Кэлин бу испиһэктэр оморбур, Чакыр нэһилиэгиттэн Аба дойду сэриигэр уонна үлэ фронтугар сылдыбыт 98 киһи биографиятын, ким ханна сэриилэспитин, хаһан эргилэн кэлбитин, хаһан, ханна көмүлүбүтүн биардиппэтин суруйан, бу дьон хартыскаларын хомууан, үс эжемиллэриинан массымткаба бэчээттээн, иһининэн сурулуубут кинигэ оморон бэлэмнээбитэ, биир дойдулаахтарын аттарын үлэтиһитэ. Михаил Капитонович бэлэмнээбит кинигэтэ Чакыр нэһилиэгин салытаһын уонна олохтоохторун көмөтүнэн "Алаас" кинигэ кыһатыгар 2022 сэл күһүнүгэр бэчээттээн тахсыахтаах.

Мэхэччэ эһэбит сэкирэтээринэн үлэһин сырыптаһына

Михаил Капитонович үлэтиһит кэмин устата ылбыт парараадалара: «За доблестный труд в Великой Отечественной войне 1941-1945 гг.», «За доблестный труд. В ознаменование 100-летия со дня рождения В.И. Ленина», «Тридцать лет Победы в Великой Отечественной войне 1941-1945 гг.», «Ветеран труда», «Сорок лет Победы в Великой Отечественной войне 1941-1945 гг.» мэталлар; «Победитель социалистического соревнования 1974 г.», «Победитель социалистического соревнования 1977 г.», «Ударник девятой пятилетки», «10 лет службы в государственной Лесной охране СССР» бэлнэлэр.

военкомбатынан үлэ фронтугар ыгырыллар. Олорон 1943 сэл бэс ыйыгар 1355 №-дээх рабочай хамаандага хабыллан, Иркутскай уобалаһыгар Усолье-Сибирское куоракка «Кожхром» собуокка рабочайынан үлэлээбитэ. Тииһэтиһит кытта "золотой" дэтэн тирини аан мангай киллэрэн ирээрэр уонна түүтүн ыраастыыр сыаһар акаабыттар. Эһэбит Мэхэччэ ахтымыттан: «...наһа марахан үлээһэ, сымтасх киһи тулуйбат сымтаах-сымардах этэ. Киһи этин быһа сипр вещество (известка, натрий, кислота) сууралаһына кутуллубут уулаах чаанартан тимири ытарчанан күһү быһа иһчээһи тиринин сыһыан- оосуһан тахсабын. Сыһынаах иһининэн туттарын көтүлүмүт...». Икки ый буолаат, угуох- тирин буолбутун көрөн, Ангара өрүс арылыгыгар оморор "Красный животновод" дэтэн колхуоска ый агаара хортуоптуй, огуруот аһын хостообунугар үлэлэһиттэр. 1944 сэл тохсунньу туттан 1945 сэл дойдутугар кэлэр дэтэн "отделочной" дэтэн кураанах тирин имитиллэр-оһоһулар сыаһар үлэлээбит.

Сыаха куурдулубут, хаппыт тиринин (кырааскалаһын, субатын устурууһаһын кэнигиттэн) синктээх эһилкээбэ хос-хос дыаппаа эһилкээ кута-кута ууран, синтирдэн баран хостуур уонна механическай беляк дэтэн тирин бүтэһиктээхтик имитиллэн тахсар массымтыгыгар үлэлээбит. Эһэбит Мэхэччэ ахтымыттан: «...бу тэрэп борустуой оһоһуулаах, сахалы талкыга маарыһыыр, ол эрэн мотуорууна үлэһип, эрэмнэһинэн баттыаланар...». Собуокка үлэлээбит кэмин устатыгар үчүгэй үлэһит аатыран, икки төгүл 450 солк, харчынан уонна икки төгүл атах талкыһын бириэмнэлээһинит, Усольега үлэһип кэмигэр хамнаһыттан чорботон уонна үлэ чаһын кэнигиттэн паһонган таас чогуу сүөкээһинигэ үлэлээн, ийэтин ааха харчы ытара. Ону таһынан, сэрин, үлэ фронтугар

барааны биир дойдулаахтарын туһунан сураһан, ыһыталаһан сурууна, бэлэтээһэ сылдыбыт.

1945 сэл от ыйын бүтүүтэ дойдутугар Чакырга эргилтэн кэлэр. Сэрин кэнигиттэн колхуоска суоттунан, кэлин "Эрилик Эристин" колхуоска 32 сэл буһаалтырын ханнык да кууруоска үөрэмнээкэ, бэлэтэ бэлэтин үөрэтинэн үлэлээбитэ. Үлэлээбит кэмин устатыгар биеэ төгүл Хайахсыт, Чакыр нэһилиэгэр эһэбитин дьокутаатынан талыллан, 15 сэл устата колхуос бырабылыанньанын тилиһининэн үлэлээн, нэһилиэк, колхуос социальнай-экономическай сайдыытыгар бэлэтин кылаатын киллэрситтэ. Михаил Капитонович иккитэ дойдуттан Чакыртан "Эрилик Эристин" колхуос уларыдаларын аайы ыгырыллан, колхуос кинигэр Дирингэ үлэлээбитэ, оһон билиһи дьэ кэрэн абабытын баһыһан көһөн иһэрбит. Абабыт үлэтигэр сүрдээх эһилкээһэ этэ, 24-с отуот кэмигэр дьэтигэр паһкалаах докумуон бөһөтүн көтөһөн кэтэн, китһэ хоһука дэтэн үлэһип иһлээһэ. Михаил Капитонович буочарын корбүтэрэ бары сөбөрө, кини каллиграфическай буочара сүрдээх ыраас, аккуратнай буолара.

Китһэтин дьэтиһигэр колхуосаахтар кэлэн, хамнастарын суотугар эт, арыл ылаары дыһан суруйтаран баралара. Кэлин санаатааха, старшай биригээһипр бастаан кэникээ ыһталыыр эбит, хас биирдэн колхуосаах тоһо ылардааһын-бирээрдээһин биһэр буоллаһа. Күһүнүн от мээрэйдээһин, саһаан күрдээһин нууччалар бэлэмнээбит саһаанарын мээрэйдээһин кытаанах хонтуруула сылдыра. Саһаан күрдээһин нууччалар ыһытаан, Капитонович дьон көпсөтлэрэ. Абабыт колхуосаахтарын, рабочайдарын сөптөөх хамнастаналларын, пенсияга тахсар докумуоннарын бириэмнэтигэр оһортороллорун, сокуонига туха чэһиттэһигэр бэл-

дарын куруутун субэллипр буолара.

Сыллааһы түмүктүүр мунһахтарга үлээһэ ханнык салааһа үлэ көрдөрүүтэ мөлтөөбүтүн, балаһыанньаны хайдах көннөрүү мһан, сүбэлээн биһэрэ. Биһэрэ маннык балаһыанньа буолбут. Хайахсыттан төрүттээх Эрилик Эристин колхуос сүүрүк аттары баһааччы Иларнонов С.Г. ороһуон ыһаһар аттара мугудай-дирга кыйтаран, иккис буолан, очколорго колхуос бэрээдэктээһэ Яковлев М.Р. бырабылыанньа мунһаһар ат баһааччы Иларнонов С.Г. "үлэтэ мөлтөбүнэн" колхуос чилиһинтэн таһаарга дэтэн этин киллэрбит. Сэмэн, аһыс сыры-сыллаһаһы кыра оһолордоох киһи, үлэтэ суох хайдах ыал буолаһын дэтэн улаханнык ыксаабыт, ким да тойонтон куттанан утары сиварбака оһорбут. Онуоха Михаил Капитонович туран көмүскөһөн тыл эһипит. Блокнотугар барыһын бэлэтээһэ сылдыар буолан, Сэмэн үлэтин ырытан, аттар көрдөрүүлэрэ аастыт сыһан туһубутун дьон иһингэр дакаастаан, куһаластаһын түмүгүнэн Сэмэн колхуонугар хааларбыттар. Ити курдук, Михаил Капитонович бэлэтэһэр дьарыга киһи дьылһата быһаарыллар түгэнигэр улаханнык абыраабыт.

Колхуоска, колхуоска кылабынай экономинининэн үлэлээбит кэлиһиттэ Тарасов Николай Петрович абабыт туһунан ахтыы кэнигээ: "Михаил Капитонович – Эрилик Эристин колхуоска биир бастын суот-аһсаан үлэһитэ, кол-

хуос экономикага бөһөргүүрүгэр, сайдыытыгар улахан кылаатын киллэрбит дьонтон биһэрээһэрэ. Ылаһытаах өйдөөх-санаалаах, ирдэбиллээх, дирин хорутуулаах үлэһит буолан улахан аттары-тылаттаах этэ. Мас хайдыһытын курдук көһө майкылаах, дьонто алаһаһай сыһыаннаах, үрдүк култууралаах, духуобунай өтгүөн улахан сайдыылаах төрүт саһа киһитэ этэ", - дэтэн суруйан турар.

Абабыт Михаил Капитонович 1977 сыллаахха пенсияга тахсан баран, уон сэл устата леснигинин үтүө суобастаахтык үлэлээбитэ, үлэһипр сылларыгар кини корор территориятыгар тыа баһаара тахсыбатаһа. Нэһилиэгиннээбэ сөптөөх өйдөтүү үлэтин ыһтан, маһы күрдүн, дэтэнэһи ыраастаан туттары бэрээдэктээһинитэ.

Абабыт кинигэни сөбүлээн ааһара, собурууттан почтанан суруйтаран, дьонунан сакаастаан араас кинигэлэри мунһара. Саһа суруйлааччыларын саһа кинигэлэрэ бэчээккэ таһыстар эрэ, аһылаһан биһилэттээхтин хаһаһан иһэрэ. Хаһыат, суруулаал суруйтаран ааһара "Нууччалы-сахалы тылдыһы" көмөлөһүнэрэн нууччалы кинигэлэри ааһа үөрэмнээтэ. Абабыт мустут биһилэттээһэ билигин да сөннөрүгэр, хос сөннөрүгэр туһалыһы, үлэһин турар. Пенсияга тахсан баран, кыраайы үөрэттэр, чинчийэр үлэһин дьарыктаһыта. Ол курдук, нэһилиэк устурууһатын суруйарын таһынан, дыһыһан туран төрүттэрин үөрөһитэ. Оһо сылдан, сайын лууктуу дэтэн ааттан төрүттэригэр алаастарыгар барарбыт, күммүт анаарын тыа уота сизбит былырты киһи угуохтарын күрийэн, луупалаах, тивир шесткалаах сылдан, эргипр тааска латинскай алфавитынан сурулуубут ааттары, төрөөбүт-өлбүт сылларын ааһан биһэрэһим. Ити сэттис кылааска үөрэнэр кэмигэр бөр 1970-с с. этэ. Кэлин улахан сөннөн Миһаны иһдээ сылдан вахтарар эбит.

1980-с с. Захаров Федот Федотович дэтэн Таатта килитин кытары билсэн, Дьокуускай, Москва архыбыһытан 17-с үйэтээһин дьаһаах хомуйбут биһэрээһиттэн, 1795 сыһтан 1928 сыһа дэтэн ыһтылыһыт переплеттэн докумуон көрдөһөн, Угуох Бүлэтэ дэтэн сүрэхтээһиттээх сахалы ааттаах XVIII үйэтээ оһоро сылдыһыт төрүттүтүн булан, Кириллин аймах улахан төрүтүтүн оһорон "Өбүгүлэрим туһунан өбдөбүннүүк" дэтэн 44 страницалаах (сылһарын таблицаһарын ааһпаһа) кинигэни массымткаба бэчээттээн суруйан хааларбыта. Бу үлэттэн биһыһи аймах, ыһчачтарбыт төрүттэригэр Угуох Бүлэтэ (сыла биллиһит), Салиһиннэһи Уоһук (1762 с.), Тыһылар Кирило (1801 с.) уоһаттарыттан саһалаан, ким ханна сирдэтэн-уоттанан, хас оһолонон, тугу дьарыктанан оһорбуттарын ааһан билэһин, туһанылан сөпт. Абабыт архыбыһын улахан уоһа Михаил Михайлович, саһастыт Анастасия Степановна кичэлтээхтик ууран, харайан сылдыһаллар.

Абабыт Михаил Капитонович 1994 с. 72 саһыгар ырахан ыаралыттан орто дойдуттан барбыта. Ийэлээх абабыт икки уол оһону төрөһөн, сэттэ сөннөнөн, уһуордарын саһаан, орто дойду дьыллоох оһон толору оһорон аастылар. Михаил Капитонович, Александр Абрамовна Кириллиннэр олохторун саһыһар, аттарынан ааттатар сөннөр, хос сөннөр араас эйгээһэ этэнгэ үлэһин, үөрэнэ сылдыһаллар.

Афанасий КИРИЛЛИН, уоһа, СӨ үтүөлээх туттааччыта, Чураһчы улуунун Бочуоттаах гражданина.

ПРОМЫШЛЕННОСТЬ

АЛРОСА стала партнером экологической экспедиции для школьников Якутии

Научно-исследовательская экологическая экспедиция «КунЭко»/

АЛРОСА стала партнером ежегодной республиканской научно-исследовательской экологической экспедиции «КунЭко» для школьников Якутии. В этом году она посвящена 100-летию образования Якутской АССР и проходит в Верхневилуйске в рамках «Летней научно-исследовательской школы имени академика Н.Г. Соломонова».

орнитологию, ботанику, энтомологию, гидробиологию, экологию, туризм и археологию.

Благодаря целенаправленной поддержке партнеров мероприятия у детей появилась уникальная возможность поработать с профессионалами: в экспедиции ребят сопровождали ученые ведущих научных институтов республики, а также научные сотрудники, специалисты Минэкологии Якутии, учителя предметов по естественным наукам, которые рассказывали юным экологам о каждой их находке. Таким образом, они не только познакомились с природой и экологической обстановкой в районе, но и получили возможность расширить свой кругозор, и заметно повысить научный потенциал.

Сохранение и защита здоровой и благоприятной для жизни природной среды – неотъемлемые условия деятельности АЛРОСА. Компания ежегодно направляет на экологию и природоохран-

ные мероприятия в Якутии более 6 млрд рублей, реализует собственные экологические проекты и поддерживает общественные инициативы в области охраны окружающей среды.

«Компания сформировала, хороную, а главное, устойчивую практику взаимоотношений через различные формы соглашений, либо договоров. Компания АЛРОСА ежегодно заключает с Минэкологии РС(Я) и различными фондами соглашения о сотрудничестве. В эти фонды перечисляются денежные средства, на которые Минэкологии потом проводит различные мероприятия экологического характера на территории республики. В текущем 2022 году мы заключили соглашение на более чем 12 млн рублей. Это достаточно хороший рост по сравнению с предыдущими периодами. В рамках соглашения этого периода мы планируем профинансировать лагерь экологической направленности «Эврика» для школьников Мэлыкэйской СОШ, помочь в оснащении лаборатории регионального музейно-экологического центра им. Б.П. Андреева в с. Эльгэй, выпуск книги в становлении отрасли охраны окружающей среды в Якутии и создание художественного фильма с экологическим сюжетом. Ока-

зание содействия по проведению экологической экспедиции «КунЭко», аналогично входит в перечень мероприятий, предусмотренных соглашением на 2022 год», - рассказала руководитель Экологического Центра, заместитель главного инженера АК «АЛРОСА» (ПАО) Полина Анисимова.

Помимо АЛРОСА партнером экспедиции также выступает Фонд экологической безопасности Дальнего Востока. Организаторы экспедиции – Министерство экологии, природопользования и лесного хозяйства Якутии, Академия наук Якутии, Институт биологических проблем и криолитозоны, Администрация и Спортивная средняя общеобразовательная школа им. Ю.Н. Прокопьева Верхневилуйского улуса.

«Самое важное в экологическом просвещении, воспитании, образовании детей - это практические навыки. Поэтому эти экспедиции придают очень большой импульс для повышения интереса детей к практическим научным исследованиям. Мы благодарим компанию АЛРОСА и фонд экологической безопасности Дальнего Востока за поддержку. Мы надеемся, что в следующем году мы проведем нашу экспедицию еще масштабнее, привлечем еще больше детей, занимающихся научными исследованиями. Тем самым мы закладываем будущую результативность научных исследований нынешних юных ученых», - сказала Нюргуяна Гуртимова, главный специалист Департамента по водным отношениям и экологическому просвещению Министерства экологии РС(Я).

Яена Фото: Минэкологии РС(Я).

КИИ ИОННА СОКУОН

**Чурапчытаабы Ис Дьыала отделын начаалынньыга
Иннокентий Свинобоев: массыанньыктар
сиэртибэлэринэн ордук орто саастаах дьон буоллулар**

Саха сирин ИДьМ Чурапчытаабы салаатын отдела интэринэринэн, түөкүттэр сырыгы ахсын дьону албынньык нымалара уларытан ийэр. Харчыбытын интэринэ дьонтон харыстыыр сыалтан орус сэрэхтээх, болломтолоох буоларбыт ирдэһэр, ким баҕарар киһитэр угаайларыгар киирэн биэринэн сөп.

Статистиканы көрдөхкө, балаһыаньа арыый түпсүбүт, ол курдук, 2022 сүл тохсунньутуттан бос ыйыгар дээрэ 10 маһык дьайы буолбут, оттон ааспыт сүл бу кэмгэр 21 дьайы этэ. Киһи сөбүөх, массыанньыктар сиэртибэлэринэн биэснэйбэлээх дьоннообор ордук орто саастаах дьон буоллулар.

Ол туһунан Чурапчытаабы полиция отделын начаалынньыга, подполковник Иннокентий Свинобоев тоһоҕодоон бэлэттир. Анаалыс көрдөрбүтүнэн, дистанционной уорууларга түбэспиттэр: 60,0% (6) дьахталыр, 30,0% (3) эр дьон уонна 10,0% (1) сударыстыба буоллулар. 44,4% үлээлэхтэр, 33,3% бочуоттаах сынньаланна олоорончулар уонна 22,2% үлэтэ суохтар буоллулар. Саамай дээр эмсэрэлэнэччи 25 саастаах, онтон 33-37 уонна 46-тан 61-гэр дээрй буоллулар.

Дьон бэйэлэрэ интэринэтинэн дьыһтыах сайит онногар араас аабын «фининговалыи сайитарга» киирэн, ас-уол, таҥас сакаастыылыларыгар баан кааартааларын дааннайын биэрдэхтэр, сыһытара куодтарын сүрүйөттөр уонна аһ түмүгэр харчыларын сүтүрүлүлэр. Саастаах дьон ордук «кыһалыага түбэстии» аймахтарын «быһыһык» уонна «эһиһи ааһытыгар кирэдьитит отобурубут» дьон ис хоһоонноох абынныга киирэн биэрдэхтэр. Манньык угаайыга оннообор эдэр дьон түбөһэр.

**Албыннааһын
сага көрүнгүрэ**

“Түөкүттэр аныгы үйө информатсионнай технологияларын орус бэрэ баһылаабыт дьонунан буолаллар. Анал операция, санкция буолбуттар дьон араас тэхниканы аһылаһар түбүккө түспүт кэмнэригэр, түөкүттэр тэхниканы аһылыыр араас сайтар клоннарын отобуруттара уонна инвестициялары стабилнайа суохтарынан куттаабыттара. Интэринэтинэ дьон, анал операция сабаланыһыгар, олунуһу ыйга түөкүттэр ахсааннара аһылаах этэ”, — диир Иннокентий Дмитриевич.

«Манньык албын колд-киһинэр билигин кыраныһыса таһы-

гар олобурулар, онон кыһан тутулуубаттар дьон сабадалыыр этибит, оттон билигин күннэтэ дьонто эрийбэлэрэ эбээтэ, куруук араас тэриһтэр үлэһиттэрбит дьон эрийбэлэр. ИДьМ күнүг өрүттээх информатсионнай үлэһитытар, ол эрээри үгүс киһи «билиһи түбэспэт киһитэ» дьон сыһа толкуйдаахтара киһини дьиксиппэрэр. Итинник санаалаах дьон билиһи ыттар профилактической үлэһитигэр болломтоно уурбакка, түөкүттэргэ түбэһэлэр», — дьон этэр.

***

ИДьМ толобурдээх өгөтүнэн туһаныаххытын баҕарбат буолааххытына, саатар, манньык өйдөөгү: өскөтүн баан эбэтэр бизнэһиэ пуондатын үлэһитэ эрийбэни дьэһэринэ, тутатына кэспэтиннэ тохтоон баран, ити этиллибит тэриһтэргэ эрийэн чуолкайдаларыт ордук. Баан картатын нүөмэрин ханна да илгэриннэт ситимнэр киллэримэи!

Сибээс оператора биллибэт нүөмэри блокируйдуур кыахтаах.

***

Улуус үрдүнэн 749 160 солх хоромнуу таһыста, онтон 244 799 солкуобайын төнүнүрдүлэр.

Сэмэи ЖЕНДРИНСКЭЙ.

**УВАЖАЕМЫЕ ЖИТЕЛИ
ЧУРАПЧИНСКОГО УЛУСА
(РАЙОНА)!**

ОМВД России по Чурапчинскому району информирует о том, что на складе вооружения ФКУ «ЦХиСО МВД по Республике Саха Якутия» с 2010 года хранятся изъятые оружие, в связи со смертью собственников, а также изъятые в порядке административного законодательства РФ огнестрельные оружия граждан с Чурапчи. Если вы увидели в нижеприведенной таблице, зарегистрированное на ваше имя огнестрельное оружие, просим подойти в кабинет 72 ОМВД России по Чурапчинскому району по адресу: ул. Крупская, 3 А. Подходите с подтверждающим документом, для дальнейшего разбирательства, в противном случае по решению постоянно действующей комиссии изъятые, добровольно сданные, найденные оружия, боеприпасы, патроны к оружию будут направлены в Чурапчинский районный суд на отчуждение имущества граждан.

№ п/п	Наименование оружия	Калибр	Серия, номер	Дата изъятия
	МЦ 21-12	12	И 1819	Неизвестно
	МЦ 21-12	12	Я 3888	07.08.2018г.
	ТОЗ-34	12	9916964	15.10.2018г.
	ИЖ-58	16	П 7728	Неизвестно
	Иностранное	16	75233	Неизвестно
	МЦ 21-12	12	853840	Неизвестно
	ИЖ-58	12	Е 00541	Неизвестно
	ИЖ-27Е	12	Б 09723	Неизвестно
	МР-153	12	0015329722	Неизвестно
	ИЖ-12	12	К10351	Неизвестно
	ИЖ-58М	12	Ш 00098	Неизвестно
	ИЖ-27Е	12	С 18877	Неизвестно
	ИЖ-12	12	Р 07507	Неизвестно
	ИЖ-43 ЕМ	12	8774705	Неизвестно
	МЦ 21-12	12	7076	26.03.2020
	ТОЗ	12	Е 2161	Неизвестно
	ИЖ-12	12	ВК2713	Неизвестно
	ТОЗ	12	С18078	Неизвестно
	ИЖ-27М	12	9309170	Неизвестно
	ТОЗ-34Р	12	УФ 5350	Неизвестно
	ТОЗ-20	12	Ш 203362	Неизвестно
	ТОЗ	12	Х 5182-55	18.03.2019
	ТОЗ-34	12	8736044	Неизвестно
	МЦ 21-12	12	843913	Неизвестно
	САЙГА	7,62x39	921015926	Неизвестно
	САЙГА	7,62x39	921015398	Неизвестно
	ОП-СКС	7,62x39	ЛГ 1779	Неизвестно
	САЙГА	7,62x39	931029246	Неизвестно

**Разъясняем об ответственности за нарушение
правил пожарной безопасности в лесах**

Ежегодно леса Якутии подвергаются серьезному испытанию лесными пожарами. За пожароопасный сезон 2021 года на территории республики зарегистрировано 1696 лесных пожаров. Прямой ущерб от лесных пожаров составил 3 млрд. 810 млн. руб. 85 пожаров возникли непосредственно по вине граждан, 161 по причине самовозгорания (эффект линзы), повторного возгорания, переброса огня, первопричиной которых также скорее всего являлся человек.

Распоряжением Главы Республики Саха (Якутия) от 10.06.2022 № 613-РГ с 10.06.2022 на территории республики до особого распоряжения установлен особый противопожарный режим.

С начала 2022 года на территории Чурапчинского района произошло уже 5 пожаров.

Винновниками лесных пожаров, как правило, становятся владельцы земельных участков в лесной зоне или вблизи лесов, в т.ч. сельскохозяйственных угодий, фермеры, сенокосчики, коневоды, лесопользователи, трактористы, кочегары, охотники и рыбаки, ягодники и грибовики, работники организаций, эксплуатирующих ЛЭП, иные граждане,

находящиеся в лесу, вблизи него или отдыхающие на природе!

Наиболее частыми причинами лесных пожаров по вине граждан являются:

- Разведение костра в неполюженном месте или оставление его не до конца затушенным;
- Бросание спички, окурка, стекла, промасленной ветоши;
- Сжигание мусора или порубочных остатков;
- Поджигание сухой травы, проведение сельхозпала;
- Искра выхлопной или печной трубы;
- Использование печи кустарного производства;
- Ненадлежащая эксплуатация ЛЭП.

В соответствии с правилами противопожарного режима и пожарной безопасности в лесах такие действия не допустимы!

Кроме того, все собственники земель, прилегающих к лесным массивам, обязаны за свой счёт устраивать империализованную полосу шириной не менее 50 см, или очищать от травы и других горючих материалов полосу шириной 10 метров.

Нарушение названных запретов и обязанностей влечёт административную ответственность по ст.ст. 8.32 КоАП РФ (наруше-

ние правил пожарной безопасности в лесах) со штрафами до 60 тыс. руб. для граждан, 110 тыс. руб. для должностных лиц и 2 млн. руб. для организаций и по ст. 20.4 КоАП РФ (нарушение требований пожарной безопасности).

С начала года в результате патрульно-рейдовых мероприятий составлено уже 145 административных протоколов (1 пол. 2021 - 160) по ст. 8.32 КоАП РФ и 71 по ст. 20.4 КоАП РФ (203).

При ущербе лесному фонду от 10 тыс. рублей виновник несёт уголовную ответственность по ст. 261 УК РФ с максимальным наказанием при квалифицирующих признаках в виде штрафа до 3 млн. рублей или лишение свободы до 10 лет со штрафом до 500 тыс. рублей.

Кроме того, виновное лицо в обязательном порядке возмещает ущерб, причинённый лесному фонду, почвам, окружающей среде и затраты государства тушение пожара! (ст. 100 Лесного кодекса РФ). Максимальным размером данные возмещения не ограничены!

Не становитесь виновником лесного пожара!

Прокуратура
Чурапчинского района.

ЭБЭРДЭЛИБИТ

**МУОРАТААГЫ БАЙЫЛАННАЙ
ФЛОТ КҮНҮНЭН ЭГЭРДЭ!**

«ИЙЭМ ЗА ТЕБ, КТО В МОРЕ И НА СУШЕ!»

Күндүтүк сатыыр, араас кэмгэргэ Байыланнай муора флотугар үтүө суоһастаахтык сүлүстүлэаабыт Чурапчыыт улуугар үлэһиттэртэриитин уонна сүлүстүлэаабыт, сүлүстүлэаабыт сылдыар матуруостары ис сүрэхтииттэн эбэрдэлибит!

Бука барыһытыгар дьаһаах алаһу, түс бэйэбитигэр, дьыт кэрэҕиһитигэр таһылааны, барыта этэһигэ буолтун, ыһчаттарга үлэһитигэр ситиһини, мэлдьи уар-кото сылдыһыт!

Чурапчы улуудун БМФ
түмүсүтүтү салаааччыта
Герасим Платонов.

